

RETTENS DOM (Første Afdeling)

14. juli 1994 *

I sag T-77/92,

Parker Pen Ltd, Newhaven (Det Forenede Kongerige), ved advokat Carla Hamburger, Amsterdam, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Marc Loesch, 11, rue Goethe,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Berend-Jan Drijber, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg hos Georgios Kremliis, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagner-Centret, Kirchberg,

sagsøgt,

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 92/426/EØF af 15. juli 1992 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/32.725

* Processprog: engelsk.

— Viho/Parker Pen, EFT L 233, s. 27), subsidiært ophævelse eller nedsættelse af den bøde, der er pålagt sagsøgeren,

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, R. Schintgen, og dommerne R. García-Valdecasas, H. Kirschner, B. Vesterdorf og C. W. Bellamy,

justitssekretær: H. Jung,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 3. maj 1994,

afsagt følgende

DomFaktiske omstændigheder og retsforhandlinger

- 1 Parker Pen Ltd (herefter benævnt »Parker«), der er et engelsk selskab, fremstiller en række skriveredskaber, som selskabet sælger i alle de europæiske lande, hvor det er repræsenteret enten ved datterselskaber eller ved uafhængige forhandlere.

- 2 Herlitz AG (herefter benævnt »Herlitz«), der er et tysk selskab, fremstiller et bredt udvalg af kontorartikler og hermed forbundne produkter og forhandler endvidere andre producenters produkter, bl.a. Parker's.
- 3 Viho Europe BV (herefter benævnt »Viho«), der er et nederlandsk selskab, driver import-og eksportvirksomhed med kontorudstyr og film, især i medlemsstaterne.
- 4 Parker og Herlitz indgik i 1986 en forhandleraftale, som blev underskrevet den 29. juli af Parker og den 18. august af Herlitz. Aftalens punkt 7 har følgende ordlyd: »Herlitz wird Parker-Artikel ausschließlich in der Bundesrepublik Deutschland vertreiben. Jeglicher Vertrieb über die Landesgrenzen hinaus ist Herlitz untersagt bzw. nur mit schriftlicher Erlaubnis durch Parker gestattet.« (»Herlitz sælger udelukkende Parker-artikler i Forbundsrepublikken Tyskland. Ethvert salg over landegrænserne er forbudt og kun tilladt, såfremt der er indhentet skriftlig tilladelse fra Parker.«)
- 5 Den 19. maj 1988 indgav Viho i henhold til Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81, herefter benævnt »forordning nr. 17«), en klage over Parker, hvori selskabet gjorde gældende, at Parker forbød sine forhandlere at eksportere selskabets produkter, at selskabet opdelte det fælles marked i et nationalt marked for hver enkelt medlemsstat, og at det på de nationale markeder oprettede kunstigt høje priser for sine produkter.
- 6 Som svar på en ordre på Parker-produkter, som Viho den 20. april 1989 fremsendte til Herlitz' 100%-ejede tyske datterselskab, Herlitz GmbH & Co. KG, svarede dette selskab ved telefax af 24. april 1989: »Vi må desværre meddele Dem, at vi ikke må eksportere ovennævnte produkter. Vi kan derfor ikke efterkomme Deres ordre.«

- 7 Viho fremsendte samme dag følgende svar til Herlitz' eksportdirektør: »Hvis vi forstår Deres telefax rigtigt, har Herlitz GmbH som forhandler af produkter, som ikke er Herlitz' egne, ikke af producenterne fået tilladelse til at eksportere disse produkter til noget andet land. Ikke, fordi Herlitz ikke er villig til at eksportere, men kun fordi Herlitz er bundet af sådanne forpligtelser fra anden side. Hvis dette er korrekt forstået, bedes De venligst bekræfte det pr. telex/fax. Hvis ikke, bedes De venligst forklare nærmere.«
- 8 Ved telefax af 25. april 1989 svarede Herlitz' eksportdirektør Viho således: »Herlitz producerer selv ca. 80% af de produkter, selskabet sælger. Blandt de 20%, der fremstilles af andre firmaer, kan vi sælge en del til udlandet, men ikke de produkter, De har spurgt om. De fleste europæiske leverandører af mærkevarer har eneforhandlingsaftaler i hvert enkelt land og forbyder derfor eksport af et givet produkt til et land, hvori de allerede har en aftale. Det er ikke, fordi Herlitz ikke ønsker at sælge, men vi er bundet af en aftale. Vi håber, at De har forståelse herfor.«
- 9 I forbindelse med undersøgelser den 19. og 20. september 1989 hos Herlitz fandt Kommissionens tjenestemænd et eksemplar af forhandleraftalen fra 1986.
- 10 Den 28. september 1989 meddelte Parker Herlitz, at punkt 7 i aftalen var ophævet, og den 18. december 1989 fremsendte Parker til Herlitz et forslag til en ny samarbejdsaftale. Parker anførte i denne forbindelse, at der af juridiske grunde måtte foretages visse ændringer.
- 11 Kommissionen fremsendte den 21. januar 1991 en meddelelse om klagepunkter til Parker.

- 12 Den 22. maj 1991 fremsendte Viho en ny klage over Parker, som blev registreret hos Kommissionen den 29. maj 1991, og hvori selskabet anførte, at Parker's salgs-politik, som gik ud på, at datterselskaberne blev pålagt at begrænse salget af Parker-produkter til de tildelte områder, var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Kommissionen afviste ved beslutning af 30. september 1992 denne klage.
- 13 Efter at Parker havde fremsat sine bemærkninger til meddelelsen om klagepunkter den 16. april og den 31. maj 1991, blev der afholdt en høring i Bruxelles den 4. juni 1991.
- 14 Den 15. november 1991 anmodede Parker's advokat Kommissionen om en engelsk oversættelse af referatet af høringen den 4. juni 1991.
- 15 Kommissionen vedtog den 15. juli 1992 beslutning 92/426/EØF om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/32.725 — Viho/Parker Pen, EFT L 233, s. 27), der lyder således:

»Artikel 1

Parker Pen Ltd og Herlitz AG har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved at indsætte et eksportforbud i en aftale, der er indgået mellem dem.

Artikel 2

Nedenstående virksomheder pålægges følgende bøder:

— Parker Pen Ltd en bøde på 700 000 (syv hundrede tusinde) ECU

— Herlitz AG en bøde på 40 000 (fyrre tusinde) ECU

(Udelades)

Artikel 3

Parker Pen Ltd må ikke træffe foranstaltninger, der har samme formål eller samme virkning som den konstaterede overtrædelse.«

¹⁶ Parker har herefter ved stævning indgivet til Rettens Justitskontor den 24. september 1992 anlagt nærværende sag.

¹⁷ Sagsøgeren har i stævningen anmodet om, at oplysningerne vedrørende selskabets omsætning og markedsandele behandles fortroligt, og at disse hverken bliver oplyst i retsmødet, i den version af Rettens dom, der offentliggøres, eller til eventuelle intervenienter eller tredjemænd.

- 18 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Første Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse. Retten har dog anmodet Kommissionen om at fremlægge den stadfæstede originaludgave af den anfægtede beslutning. Retten har endvidere imødekommet Parker's begæring om fortrolig behandling.
- 19 Parterne afgav mundtlige indlæg og besvarede Rettens spørgsmål i retsmødet den 3. maj 1994.

Parternes påstande

20 Sagsøgeren, Parker, har nedlagt følgende påstande:

- 1) Kommissionens beslutning af 15. juli 1992 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/32.725 — Viho/Parker Pen), som er rettet til Parker, og som selskabet modtog samme dag, annulleres.
- 2) Subsidiært annulleres den anfægtede beslutning, for så vidt der heri pålægges Parker en bøde på 700 000 ECU.
- 3) Mere subsidiært fastsættes bøden til et symbolsk beløb på 1 ECU, eller den nedsættes i hvert fald væsentligt og fastsættes til et rimeligt beløb.
- 4) Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.
- 5) Kommissionen tilpligtes at erstatte Parker de udgifter, selskabet har afholdt i forbindelse med sikkerhedsstillelse for betaling af bøden.

21 Sagsøgte, Kommissionen, har nedlagt følgende påstande:

1) Påstanden om, at Kommissionen tilpligtes at erstatte Parker de udgifter, selskabet har afholdt i forbindelse med sikkerhedsstillelse for betaling af bøden, afvises.

2) I øvrigt frifindes sagsøgte.

3) Parker tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Den principale påstand om annullation af beslutningen og den subsidiære påstand om nedsættelse af bøden

22 Sagsøgeren har i det væsentlige fremført fire anbringender til støtte for disse påstande. For det første har sagsøgeren gjort gældende, at traktatens artikel 85, stk. 1, er tilsidesat, og for det andet, at den anfægtede beslutning ikke er tilstrækkeligt begrundet. For det tredje har sagsøgeren gjort gældende, at formforskrifter og sagsbehandlingsregler er blevet tilsidesat, idet beslutningen ikke er blevet vedtaget i overensstemmelse med gældende regler, og referatet af høringen ikke blev fremsendt til selskabet på engelsk. For det fjerde har sagsøgeren gjort gældende, at artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 er tilsidesat.

23 Efter at have fået forelagt den stadfæstede originaludgave af den anfægtede beslutning, som Kommissionen efter Rettens anmodning har fremlagt, har sagsøgeren i retsmødet erklæret, at selskabet frafalder anbringendet vedrørende tilsidesættelse af formforskrifterne for Kommissionens vedtagelse af beslutninger.

Anbringendet om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1

- 24 Anbringendet om tilsidesættelse af artikel 85, stk. 1, kan opdeles i to led. For det første har sagsøgeren, der ikke bestrider, at der var aftalt et eksportforbud, anført, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at handelen mellem medlemsstater er påvirket. For det andet har sagsøgeren anført, at Kommissionen under alle omstændigheder ikke har interesse i at forfølge proceduren over for selskabet.

— Påvirkning af handelen mellem medlemsstater

- 25 Sagsøgeren har anført, at eksportforbuddet ikke kunne påvirke handelen mellem medlemsstater mærkbart, og at forbuddet ikke er blevet anvendt.

Mærkbar påvirkning

— Sammendrag af parternes argumentation

- 26 Sagsøgeren har indledningsvis henvist til, at en aftale, som i sig selv er konkurrencebegrænsende, efter Domstolens praksis falder uden for forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, når den kun i ringe omfang påvirker markedet (dom af 9.7.1969, sag 5/69, Völk, Sml. 1969, s. 69, org. ref.: Rec. s. 295, præmis 7, og af 1.2.1978, sag 19/77, Miller mod Kommissionen, Sml. s. 131, præmis 7).

27 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen ved bedømmelsen af Parker's konkurrencebegrænsende adfærd skulle have foretaget en tilbundsgående undersøgelse af markedets struktur og funktion (Rettens dom af 10.3.1992, forenede sager T-68/89, T-77/89 og T-78/79, SIV m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 1403, præmis 159). Ifølge sagsøgeren har Kommissionen ikke i beslutningen defineret det relevante geografiske marked, idet den alene har anført selskabets markedsandele i forskellige medlemsstater og »markedsandelen for EF«. Sagsøgeren går ud fra, at Kommissionen uden at anføre det har anset Tyskland for det relevante geografiske marked.

28 I denne forbindelse har sagsøgeren henvist til, at det relevante geografiske marked ifølge Kommissionens meddelelse vedrørende aftaler af ringe betydning, som ikke falder ind under artikel 85, stk. 1, i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab (EFT 1986 C 231, s. 2, herefter benævnt »meddelelsen«), er det område inden for Fællesskabet, hvor aftalen har virkning. Efter sagsøgerens opfattelse skulle Kommissionen derfor have anset Fællesskabets område for det relevante geografiske marked, idet der er en fast afsætning af selskabets skriveredskaber i alle medlemsstater.

29 Den markedsandel, som sagsøgerens forhandler Herlitz har på det relevante marked, og som ifølge sagsøgeren er den markedsandel, der skal tages i betragtning, jf. Domstolens dom af 25. oktober 1983 (sag 107/82, AEG mod Kommissionen, Sml. s. 3151, præmis 58), ligger i fællesmarkedet på ca. (...) ¹ %. Sagsøgeren har henvist til, at Domstolen i dom af 1. februar 1978 (Miller mod Kommissionen, præmis 9, jf. ovenfor) fastslog, at en virksomhed, som har en andel på ca. 5% af det relevante marked, er tilstrækkelig stor til, at dens adfærd som udgangspunkt kan påvirke handelen, og sagsøgeren finder følgelig, at den anfægtede aftale ikke mærkbart har kunnet påvirke handelen medlem medlemsstater.

1 — Tallene og oplysningerne i parentes er udeladt i den ikke-fortrolige version af dommen.

- 30 Endvidere har sagsøgeren anført, at Kommissionen burde have taget hensyn ikke blot til Herlitz' markedsandel, men også til den realiserede omsætning. I perioden fra den 1. marts 1987 til den 28. september 1989, hvor eksportforbuddet indgik i aftalen, var Parker's gennemsnitlige årlige omsætning i medlemsstaterne på ca. (...) ECU, og Parker's salg til Herlitz var i samme periode gennemsnitligt på (...) ECU pr. år. Herlitz' salg af Parker-produkter udgjorde således mindre end (...) % af Parker's samlede årlige salg i Fællesskabet i den omhandlede periode.
- 31 Endelig har sagsøgeren bestridt, at selskabet har en stærk stilling på markedet. Selskabet har i denne forbindelse anført, at dets omsætning på verdensplan ikke oversteg (...) ECU i 1989, at dets omsætning i Fællesskabet i 1991 kun androg (...) ECU, og at de uafhængige forhandlere, som forestår salget af selskabets produkter i Fællesskabet, i overvejende grad er mindre familieforetageder.
- 32 Sagsøgeren, som har erkendt, at omstændighederne i denne sag ikke er omfattet af meddelelsen, har anført, at det udtrykkeligt understreges heri, at den af Kommissionen givne kvantitative definition af mærkbarhedsbegrebet ikke er uden undtagelser, og at det i konkrete tilfælde er absolut muligt, at også aftaler mellem virksomheder kun påvirker handelen mellem medlemsstater eller konkurrencen i ubetydeligt omfang og som følge heraf ikke falder ind under artikel 85, stk. 1, selv om de varer og tjenesteydelser, aftalen omfatter, udgør mere end 5% af markedet for disse varer eller tjenesteydelser i det område inden for Fællesskabet, hvor aftalen har virkning, og selv om de deltagende virksomheders samlede omsætning i et regnskabsår overstiger 200 mio. ECU.
- 33 Sagsøgeren har på grundlag heraf konkluderet, at den anfægtede aftale ikke kunne påvirke handelen mellem medlemsstater mærkbart. Dens potentielle virkning på handelen i Fællesskabet var praktisk taget nul, idet Parker anvendte de samme

engrospriser i de forskellige medlemsstater, Herlitz havde en ubetydelig markedsandel, og den relevante omsætning var meget lille.

- 34 Kommissionen har bemærket, at sagsøgeren ikke bestrider, at der var aftalt et eksportforbud, og har anført, at der ifølge meddelelsen skal tages hensyn til »de deltagende virksomheders samlede omsætning i et regnskabsår«, dvs. både leverandørens og forhandlerens omsætning, idet denne omsætning er den eneste oplysning, som afspejler de involverede virksomheders økonomiske styrke. Kommissionen har i denne forbindelse anført, at Parker's omsætning på verdensplan i 1988 androg (...) ECU, mens Herlitz' samlede omsætning var på (...) ECU. Sammenlagt udelukker disse tal, at aftalen kan være omfattet af meddelelsen.
- 35 Endvidere har Kommissionen anført, at meddelelsen ikke finder anvendelse i denne sag af den yderligere grund, at Parker på markedet for skriveredskaber i den mellemste og dyre prisklasse har en gennemsnitlig markedsandel på (...) % i Fællesskabet og ca. (...) % på det tyske marked. Det var efter Kommissionens opfattelse unødvendigt særskilt at beregne Herlitz' markedsandel på det tyske marked, idet Herlitz' salg af Parker-produkter udgør ca. (...) af salget i Fællesskabet, hvilket er tilstrækkeligt til at vise, at Herlitz på det tyske marked var en stor kunde hos Parker.
- 36 Det er ifølge Kommissionen velbegrunder, at Parker-koncernen blev anset for at have en stærk stilling, når henses til dens størrelse og den gennemsnitlige markedsandel, den har på Fællesskabets marked. Det forhold, at det anføres i fjerde betragtning til beslutningen, at der ikke er tale om en dominerende stilling, kan ikke påvirke Parker's retsstilling.

— Rettens bemærkninger

- 37 Det bemærkes indledningsvis, at det er ubestridt, at sagsøgeren i 1986 indgik en aftale med Herlitz, som indeholder en klausul om eksportforbud. Som det fremgår af fast retspraksis, er »en klausul om eksportforbud i sig selv ... en konkurrencebegrænsning, uanset om den er optaget på leverandørens eller kundens initiativ, idet det mål, som kontrahenterne er blevet enige om, er et forsøg på at isolere en del af markedet« (jf. Domstolens dom af 1.2.1978, Miller mod Kommissionen, præmis 7, nævnt ovenfor, og senest dom af 31.3.1993, forenede sager C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 og C-125/85 — C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, de såkaldte »cellulose«-sager, Sml. I, s. 1307, præmis 176).
- 38 Konkurrencebegrænsende adfærd kan imidlertid kun påtales af Kommissionen i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, såfremt den endvidere kan påvirke handelen mellem medlemsstater.
- 39 En vedtagelse, en aftale eller en praksis kan kun påvirke handelen mellem medlemsstater, såfremt det på grundlag af alle faktiske og retlige omstændigheder kan forudsiges med en tilstrækkelig grad af sandsynlighed, at de vil kunne øve en direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på handelen mellem medlemsstater, således at de vil kunne hindre, at der skabes et indre marked mellem medlemsstater. Denne indflydelse må ikke være ubetydelig (jf. den tidligere nævnte dom af 9.7.1969, Völk, præmis 5, og senest Rettens dom af 9.7.1992, sag T-66/89, Publishers Association mod Kommissionen, Sml. II, s. 1995, præmis 55). Selv en aftale, som indeholder en absolut territorial beskyttelse, er således ikke omfattet af forbuddet i traktatens artikel 85, når den kun påvirker markedet ubetydeligt, fordi de pågældende virksomheder kun har en svag stilling på det relevante produktmarked (Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, Musique diffusion française m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 85).

- 40 Den indflydelse, som en aftale kan udøve på handelen mellem medlemsstater, må navnlig vurderes på grundlag af den stilling og størrelse, parterne har på det relevante produktmarked (Domstolens dom af 10.7.1980, sag 99/79, Lancôme og Cosparfrance Nederland, Sml. s. 2511, præmis 24).
- 41 Med henblik på at vurdere den størrelse og stilling, virksomhederne har på det relevante marked, må dette marked først fastlægges. Med hensyn til produktmarkedet anføres det i fjerde betragtning til beslutningen: »Det for denne sag relevante marked omfatter skriveredskaber i den mellemste og dyre prisklasse.«
- 42 Sagsøgeren har i retsmødet bekræftet, at selskabet ikke bestrider definitionen af det relevante produktmarked. Derimod har selskabet gjort gældende, at Kommissionen ikke har fastlagt det geografiske marked. I denne forbindelse bemærker Retten, at Kommissionen i fjerde betragtning til beslutningen har anført de markedsandele, Parker har i de forskellige medlemsstater, og i ellefte til attende betragtning til beslutningen har Kommissionen redegjort for, at der for de relevante produkter findes sådanne prisforskelle mellem medlemsstaterne, at der kan opstå parallelhandel, og at Parker-produkterne har en betydelig markedsandel i Fællesskabet.
- 43 Kommissionen har således rigtigt defineret markedet som markedet i alle medlemsstaterne og ikke blot det tyske marked.
- 44 Det bemærkes, at traktatens artikel 85, stk. 1, ifølge Domstolens praksis finder anvendelse, når i hvert fald én af parterne i en konkurrencebegrænsende aftale har et salg, som udgør en ikke uvæsentlig del af det relevante marked (jf. ovennævnte dom af 1.2.1978, Miller mod Kommissionen, præmis 10).

- 45 Det er ikke bestridt i denne sag, at Parker på det relevante produktmarked har en markedsandel på (...) % i Tyskland og på (...) % i Fællesskabet, og at Parker's og Herlitz' omsætning i 1989 oversteg (...) ECU. Disse oplysninger viser, at Parker og Herlitz er virksomheder, som er tilstrækkelig store til, at deres adfærd som udgangspunkt kan påvirke handelen i Fællesskabet. Endvidere er det ikke bestridt, at Herlitz er en stor kunde hos Parker på det tyske marked.
- 46 Når henses til den stilling, Parker indtager, omfanget af selskabets produktion, dets salg i medlemsstaterne og den del af salget af Parker-produkter, som Herlitz forestår, indebærer den omhandlede klausul, som går ud på at udelukke paralleleksport og dermed -import i de øvrige medlemsstater og således at afgrænse de nationale markeder, en risiko for en mærkbar påvirkning af handelsstrømmene mellem medlemsstaterne på en sådan måde, at virkeliggørelsen af målene med det fælles marked bringes i fare. Kommissionen har derfor med rette fastslået i 18. betragtning til den anfægtede beslutning, at aftalen mellem Parker og Herlitz kunne medføre en mærkbar påvirkning af handelen mellem medlemsstaterne ved at begrænse parallelimport og-eksport.

Anvendelsen af eksportforbuddet

— Sammendrag af parternes argumentation

- 47 Sagsøgeren har indledningsvis anført, at selskabets tyske datterselskab, Parker Pen GmbH, forestår leverancerne til grossister og detailhandlere i Tyskland. De største tyske detailhandlere er repræsenteret af Großeinkaufsvereinigung Deutscher Bürobedarfsgeschäfte (GDB) og Büro Aktuell (BA), som har 80% af alt salg af kontormateriel i Tyskland. Med henblik på at udvide sit distributionsnet og gøre sig mindre afhængig af de traditionelle, specialiserede detailhandlere indgik Parker aftale med Herlitz, som i Tyskland har udviklet »all out of one hand«-konceptet. Ifølge

dette koncept stiller supermarkeder og stormagasiner 50-100 m² af deres salgsareal til rådighed for Herlitz, som her opstiller displays, leverer varer og om nødvendigt ændrer sortimentet, mens Parker leverer de af Herlitz bestilte varer i særlige blisterpakninger med tysk tekst.

- 48 Ifølge sagsøgeren skyldes Herlitz' afslag på at levere til Viho ikke aftalen, men Herlitz' interne politik, som går ud på, at selskabet ikke leverer til grossister, som f.eks. Viho, idet disse ikke anvender selvbetjening og derfor ikke passer ind i selskabets markedsføringskoncept. Den klage, Viho indgav til Kommissionen i 1988, er således begrundet i, at Parker afslog at tilbyde selskabet særligt favorable priser.
- 49 Sagsøgeren har endvidere anført, at Herlitz har eksporteret varer, som er omfattet af aftalen, til Østrig og Schweiz. Herlitz indrømmede under høringen den 4. juni 1991, at selskabet eksporterer Parker-varer til kunder, der opererer på verdensplan, hvilket også gælder med hensyn til Frankrig.
- 50 Efter sagsøgerens opfattelse har Kommissionen således fortolket sagens faktiske omstændigheder forkert, når det i beslutningens sekstende betragtning, ottende afsnit, anføres, at de to telefaxmeddelelser, som Herlitz har sendt til Viho, viser, at Herlitz anvendte den forhandleraftale, selskabet havde indgået med Parker.
- 51 Endelig har sagsøgeren anført, at telefaxmeddelelsen af 24. april 1989 til Viho blev afsendt af Herlitz GmbH & Co. KG. Dette selskab er en selvstændig juridisk person i forhold til Herlitz AG, som er part i aftalen og i proceduren for Kommissionen.

- 52 Kommissionen har indledningsvis anført, at traktatens artikel 85, stk. 1, finder anvendelse, blot en aftale har til formål at fordreje konkurrencen, og det er ikke nødvendigt, at den faktisk har indvirkning på markedet (jf. Domstolens dom af 13.7.1966, forenede sager 56/64 og 58/64, Consten og Grundig mod Kommissionen, Sml. 1965-1968, s. 245, org. ref.: Rec. s. 429, på s. 496, og af 30.1.1985, sag 123/83, BNIC, Sml. s. 391, præmis 22).
- 53 Selv om en aftale således ikke nødvendigvis skal have haft virkninger, har Kommissionen gjort gældende, at eksportforbuddet faktisk blev anvendt. Herlitz' eksportdirektør meddelte således to gange Viho, at Herlitz ikke måtte sælge Parker-produkter uden for Tyskland. Korrespondancen med Herlitz viser med tilstrækkelig tydelighed, at dette selskab begrundede afslaget med henvisning til en aftale, som således fandt anvendelse.
- 54 Endelig har Kommissionen anført, at det eksportforbud, som var aftalt mellem Parker og Herlitz, kunne forhindre, at Herlitz eventuelt solgte til grossister i andre medlemsstater. I denne forbindelse har Kommissionen bemærket, at Herlitz fungerer som grossist, når selskabet ikke sælger Parker-produkter direkte til forbrugerne, men til stormagasiner, der herefter sælger varerne til deres kunder. Dette fremgår, at Herlitz til Schweiz og Østrig har eksporteret produkter, som selskabet ikke selv havde fremstillet, og af, at selskabet, således som det indrømmede ved høringen den 4. juni 1991, begyndte at sælge Parker-produkter til store kunder, som havde filialer i udlandet, herunder Frankrig.

— Rettens bemærkninger

- 55 Det bemærkes indledningsvis, at det ikke kan anses for bevist, at et eksportforbud, som i sig selv er konkurrencebegrænsende, har været uden virkning, alene fordi forhandleren, med hvem det er aftalt, ikke har anvendt det. Det kan således ifølge Domstolens dom af 1. februar 1978 (Miller mod Kommissionen, præmis 7) skabe

et »optisk og psykologisk klima«, som medvirker til en opdeling af markedet. Det forhold, at en klausul, som har til formål at begrænse konkurrencen, ikke er bragt i anvendelse af parterne, er derfor ikke tilstrækkeligt til, at den falder uden for forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. dom af 21.2.1984, sag 86/82, Hasselblad mod Kommissionen, Sml. s. 883, præmis 46, og senest den allerede nævnte dom af 31.3.1993, Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, præmis 175).

- 56 Endvidere må det fastslås, at Herlitz i dette tilfælde har skudt sig ind under eksportforbuddet som begrundelse for at nægte at sælge Parker-produkter til Viho.
- 57 Retten kan i denne forbindelse ikke tiltræde Parker's argumentation, hvorefter det ikke var Herlitz AG, men Herlitz GmbH & Co. KG, som havde afsendt de telefaxmeddelelser, hvori Viho blev nægtet leverance af Parker-produkter. Det er således ubestridt, at det anfægtede kartel beror på en aftale mellem Parker og Herlitz AG. Endvidere er det ikke bestridt, at Herlitz GmbH & Co. KG er et 100%-ejet datterselskab af Herlitz AG og er helt afhængigt af dette selskab. Moderselskabet kan derfor anses for ansvarlig for datterselskabets adfærd (jf. Domstolens dom af 14.7.1972, sag 48/69, ICI mod Kommissionen, Sml. 1972, s. 151, org. ref.: Rec. s. 619, præmis 136-141, og af 6.3.1974, forenede sager 6/73 og 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano og Commercial Solvents mod Kommissionen, Sml. s. 223, præmis 41).
- 58 Endvidere fremgår det af de i retsmødet fremkomne oplysninger, at Parker havde den interesse i eksportforbuddet i den anfægtede aftale, at selskabet hermed kunne begrænse salget af sine produkter gennem Herlitz' salgssystem til det tyske marked. Selv om dette system har særlige kendetegn, navnlig med hensyn til sprog, synes dette ikke at udelukke, at Herlitz ville kunne eksportere, idet parterne, eller i hvert fald Parker, fandt det nødvendigt at indsætte et udtrykkeligt eksportforbud i forhandleraftalen.

- 59 Under alle omstændigheder er argumenterne vedrørende den aktuelle situation — selv om de måtte være korrekte — ikke tilstrækkelige til at bevise, at klausuler om eksportforbud ikke er egnede til at påvirke handelen mellem medlemsstater. Forholdene kan således variere fra år til år på grund af ændringer i markedsvilkårene eller markedsstrukturen såvel på fællesmarkedet som helhed som på de forskellige nationale markeder (jf. ovennævnte dom af 1.2.1978, Miller mod Kommissionen, præmis 14). Argumentet om, at den anfægtede klausul ikke blev anvendt, må således forkastes.

— *Fællesskabets interesse i proceduren*

Sammendrag af parternes argumentation

- 60 Parker har anført, at Kommissionen ikke havde nogen interesse i at forfølge proceduren i forhold til selskabet, navnlig fordi Kommissionen havde forkastet Viho's klage over selskabets politik, hvorefter ordrer fra kunder i en anden medlemsstat henvises til et lokalt datterselskab i den pågældende medlemsstat. Sagsøgeren har i denne forbindelse anført, at Kommissionen i sagen Automec mod Kommissionen undlod at forfølge proceduren med henvisning til, at dens pligt til at varetage almenvellets interesser medfører, at den i første række må forfølge adfærd, som på grund af omfanget, grovheden og varigheden heraf udgør et meget alvorligt indgreb i den frie konkurrence, og at Retten bekræftede, at beslutningen var korrekt (Rettens dom af 18.9.1992, sag T-24/90, Automec mod Kommissionen, Sml. II, s. 2223, præmis 77).
- 61 Kommissionen har anført, at Parker først i replikken har gjort gældende, at Kommissionen skulle have forkastet Viho's klage på grund af manglende interesse for Fællesskabet. Selv om Kommissionen kan afvise at behandle en klage i sager, som har begrænset økonomisk eller juridisk betydning, er den ikke retligt forpligtet hertil. Endvidere har Kommissionen anført, at dommen i sagen Automec mod

Kommissionen er afsagt efter vedtagelsen af den i denne sag anfægtede beslutning, og det kan derfor ikke bebrejdes Kommissionen, at den ikke tog hensyn til den.

Rettens bemærkninger

- 62 Det bemærkes indledningsvis, at sagsøgeren, der først har gjort argumentet om, at Fællesskabet ikke havde interesse i at forfølge sagen, gældende i replikken, til støtte herfor i det væsentlige har henvist til, at Kommissionen den 30. september 1992 forkastede Viho's klage over Parker's politik, hvorefter ordrer fra kunder i en medlemsstat henvises til et lokalt datterselskab i den pågældende medlemsstat. Da denne beslutning blev truffet, efter at sagen var anlagt den 24. september 1992, kan den anses for en retlig eller faktisk omstændighed, som er kommet frem under retsforhandlingerne, jf. procesreglementets artikel 48, stk. 2.
- 63 Endvidere bemærkes, at omfanget af Kommissionens forpligtelser på konkurrencerettens område må vurderes på grundlag af traktatens artikel 89, stk. 1, der specifikt for dette område fastslår den overvågningsfunktion, som i henhold til EØF-traktatens artikel 155 generelt er tillagt Kommissionen. I denne forbindelse bemærkes, at Kommissionen ved vurderingen af, om Fællesskabet har interesse i fortsætte undersøgelsen af en sag, skal tage hensyn til de foreliggende omstændigheder, herunder de faktiske og retlige omstændigheder, der nævnes i den modtagne klage.
- 64 Det er i denne sag tilstrækkeligt at fastslå, at Kommissionen i beslutningens sekstende betragtning, ottende afsnit, med rette har anset eksportforbuddet for en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, og fastslået, at det mærkbart kunne påvirke handelen i Fællesskabet.

- 65 Kommissionen har herefter korrekt udøvet sin skønsmæssige beføjelse, da den besluttede at fortsætte proceduren, efter at den havde fundet et dokument, der umiddelbart syntes at indebære en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, og Kommissionen har ikke begået nogen retlig fejl. Anbringendet om, at Fællesskabets interesser ikke var berørt, må således forkastes.
- 66 Anbringendet om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, må således i det hele forkastes.

Anbringendet om utilstrækkelig begrundelse

- 67 Sagsøgeren har anført, at alle selskabets indsigelser mod Kommissionens beslutning er tilstrækkelige til at vise, at denne ikke opfylder de krav til begrundelsen, der stilles i EØF-traktatens artikel 190.
- 68 Kommissionen har anført, at den korrekt har begrundet, hvorfor den har forkastet Parker's argumenter, og i tilstrækkeligt omfang har påvist, at aftalen kunne påvirke handelen mellem medlemsstater mærkbart.
- 69 Retten finder, at det fremgår af dens vurdering af beviset for overtrædelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, som beskrevet i den anfægtede beslutning, at Kommissionen i tilstrækkeligt omfang har taget hensyn til sagsøgerens argumenter vedrørende de faktiske og retlige omstændigheder, som havde væsentlig betydning for denne sag, og begrundelsespligten er således ikke blevet tilsidesat. Anbringendet om utilstrækkelig begrundelse må derfor forkastes.

Anbringendet om tilsidesættelse af sagsbehandlingsregler

Sammendrag af parternes argumentation

- 70 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen har undladt at fremsende en fuldstændig oversættelse til engelsk af referatet af høringen den 4. juni 1991, som selskabet har krav på i henhold til Rådets forordning nr. 1 af 15. april 1958 om den ordning, der skal gælde for Det Europæiske Økonomiske Fællesskab på det sproglige område (EFT 1952-1958, s. 59, herefter benævnt »forordning nr. 1« og EØF-traktatens artikel 217 og 248.
- 71 Kommissionen har anført, at Parker var repræsenteret ved høringen, og at selskabets repræsentanter havde mulighed for at lytte til simultantolkningen af, hvad der blev sagt. I henhold til artikel 9, stk. 4, i Kommissionens forordning nr. 99/63/EØF af 25. juli 1963 om udtalelser i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2, i Rådets forordning nr. 17 (EFT 1963-1964, s. 42, herefter benævnt »forordning nr. 99/63«) fremsender Kommissionen til parterne en kopi af referatet med henblik på, at de kan kontrollere, at deres egne udtalelser er rigtigt gengivet, men Kommissionen er ikke forpligtet til at oversætte de øvrige parters udtalelser.

Rettens bemærkninger

- 72 Det bemærkes, at i henhold til artikel 9, stk. 4, i forordning nr. 99/63 føres det væsentlige indhold af de af hver enkelt person fremsatte udtalelser til protokols, og protokollatet oplæses for og godkendes af den pågældende.
- 73 Sagsøgeren har i denne sag kunnet få fyldestgørende kendskab til indholdet af referatet, idet det blev underskrevet af selskabets advokat og administrerende direktør,

der tog følgende forbehold: »alene underskrevet, for så vidt angår afsnittene på fransk og engelsk, og med de mindre ændringer, der er anført på s. 12, 33 og 37«.

- 74 Endvidere har sagsøgeren, der ikke bestrider at have været i stand til at følge, hvad der blev sagt under høringen, ved hjælp af simultantolkningen, ikke gjort gældende, at referatet på grund af den manglende oversættelse af afsnittene på tysk i forhold til selskabet indeholder væsentlige unøjagtigheder eller udeladelser med den følge, at den administrative procedure er blevet behæftet med mangler (Domstolens dom af 15.7.1970, sag 41/69, ACF Chemiefarma mod Kommissionen, Sml. 1954-1972, s. 107, org. ref.: Rec. s. 661, præmis 52).
- 75 Anbringendet må derfor forkastes.

Tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17

- 76 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen ved pålæggelsen af bøden ikke har taget hensyn til, at selskabet ikke handlede forsætligt, og at den har tilsidesat ligebehandlings- og proportionalitetsprincippet.

Manglende forsæt

- 77 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen kun har kunnet føre bevis for én overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, som endog var uforsætlig, nemlig det eksportforbud, som er indeholdt i aftalens punkt 7. Selskabet har i denne forbindelse anført, at det ikke havde — og ikke kunne have haft — til hensigt at begrænse Herlitz' eksport til andre medlemsstater, idet produkterne ikke egnede

sig til salg i disse medlemsstater på grund af deres emballage. Det var imidlertid tanken at udbyde produkterne på det schweiziske og østrigske marked.

78 Endvidere har sagsøgeren anført, at det var Herlitz, der udarbejdede det første udkast til aftale og i juli 1986 fremsendte det til Parker's direktør for Europa i Det Forenede Kongerige. Han underskrev i strid med selskabets politik aftalen uden at få en juridisk vurdering af denne og uden at foretage ændringer heri. Herlitz har ikke bestridt dette, og under høringen udtalte Herlitz' repræsentant med hensyn til den omhandlede aftale, at »ingen længere nøjagtigt ved, hvor den kom fra. Den kunne også være kommet fra Herlitz. Vi ved det ikke mere«. Ifølge Parker undlod Kommissionen at undersøge de nøjagtige omstændigheder, hvorunder den anfægtede klausul blev indsat i aftalen.

79 Endelig har sagsøgeren anført, at selskabet udtrykkeligt ophævede eksportforbuddet i aftalen, da bestyrelsen fik kendskab hertil, og at det havde iværksat et program med henblik på at sikre, at selskabet overholdt konkurrencereglerne. Dette program, som var fuldt gennemført i 1987, kunne ikke anvendes på klausuler, som hverken var kendt eller blev anvendt.

80 Kommissionen har erkendt, at der i beslutningen kun fastslås én overtrædelse, nemlig en aftale eller samordnet praksis med det formål at hindre parallelimport af Parker-produkter, og at Parker's program med henblik på overholdelse af konkurrencereglerne og selskabets samarbejdsvilje taler til dets fordel. Den omhandlede klausul var imidlertid gældende fra den 1. marts 1987 til den 28. september 1989, og Parker fik den derfor ikke med i sine bestræbelser på at overholde konkurrencereglerne.

- 81 Det bemærkes, at det ikke er en betingelse for, at en overtrædelse af traktatens konkurrenceregler kan anses for forsætlig, at den pågældende virksomhed vidste, at den overtrådte et forbud efter disse regler, men det er tilstrækkeligt, at den var klar over, at den anfægtede handlemåde havde til formål at begrænse konkurrencen.
- 82 Det må i dette tilfælde fastslås, at Parker fra starten af den administrative procedure har erkendt, at et eksportforbud er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Retten finder, at Parker var klar over, at den omhandlede klausul havde til formål at begrænse eller at forhindre eksport og således at afgrænse markedet, og selskabet må derfor anses for at have handlet forsætligt (jf. Domstolens dom af 8.11.1983, forenede sager 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 og 110/82, IAZ m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 3369, præmis 45, 46 og 47).

Tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

- 83 Sagsøgeren har anført, at beslutningen er i strid med ligebehandlingsprincippet, idet Parker er blevet behandlet anderledes end andre selskaber, der er blevet beskyldt for at opretholde eksporthindringer. Kommissionen afstod i sin beslutning 92/427/EØF af 27. juli 1992 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/32.800 og 33.335 — Quantel International — Continuum/Quantel SA, EFT L 235, s. 9, herefter benævnt »Quantel-beslutningen«) og i sagen AKZO Coatings (*Nittende Beretning om Konkurrencepolitikken*, punkt 45) fra at pålægge en bøde, i den første sag på grund af den begrænsede virkning på handelen med de berørte produkter og i den anden sag, fordi den pågældende virksomhed havde iværksat et program med henblik på at sikre overholdelsen af konkurrencereglerne. Tilsvarende skulle Kommissionen i denne sag have undladt at pålægge en bøde og have afsluttet proceduren på et tidligere stade, da aftalen med Herlitz var det eneste eksempel på en eksporthindring, da aftalen ikke er et led i en generel, konkurrencebegrænsende politik, og da Parker iværksatte et program med henblik på at sikre overholdelsen af konkurrencereglerne.

- 84 Kommissionen har anført, at argumentet vedrørende tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet snarere vedrører det forhold, at Kommissionen fortsatte proceduren, end den bøde, som den pålagde. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til den opfattelse, generaladvokat Darmon gav udtryk for i sit forslag til afgørelse i de tidligere omtalte cellulose-sager (Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1307, på s. 1445, punkt 527), og som Kommissionen fuldt ud deler: »Når en virksomhed, som anfægter en beslutning fra Kommissionen, har tilsidesat konkurrencereglerne, kan den ikke undgå følgerne heraf ved at henvise til, at en anden virksomhed også har handlet ulovligt.«
- 85 Endvidere har Kommissionen anført, at henvisningen til Quantel-beslutningen ikke er relevant, idet Kommissionen i denne sag fandt, at konkurrencebegrænsningen og påvirkningen af handelen mellem medlemsstater var mærkbar, og på grundlag heraf fastslog, at artikel 85, stk. 1, fandt anvendelse. Sagsøgeren kan ikke påberåbe sig, at Kommissionen i denne sag fandt det uhensigtsmæssigt at pålægge en bøde, til støtte for sin påstand om, at aftalen med Herlitz påvirkede handelen ubetydeligt.
- 86 Retten finder, at når en virksomhed ved sin adfærd har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, kan den ikke undgå en sanktion med henvisning til, at en anden virksomhed ikke er blevet pålagt en bøde, også selv om det sidstnævnte forhold ikke er blevet forelagt Fællesskabets retsinstanser (jf. ovennævnte dom af 31.3.1993, Ahlström Osakeyhtiö mod Kommissionen, præmis 197). Sagsøgerens argumentation om, at andre virksomheder i lignende tilfælde ikke er blevet pålagt bøder, må derfor forkastes.

Bødens uforholdsmæssige størrelse

- 87 Sagsøgeren har endelig gjort gældende, at beslutningen er i strid med proportionalitetsprincippet, idet der er pålagt selskabet en bøde, som ikke står i rimeligt forhold til den omsætning, der er påvirket af overtrædelsen. Sagsøgeren har henvist til, at Domstolen i den tidligere nævnte dom, *Musique diffusion française m.fl. mod Kommissionen* (præmis 120 og 121), har fastslået, at Kommissionen ved udmålingen af bøden kan tage hensyn til antallet og værdien af de varer, som overtrædelsen omfatter, snarere end til selskabets samlede omsætning, navnlig når de af overtrædelsen omfattede varer udgør en mindre del af omsætningen.
- 88 Sagsøgeren har anført, at når henses til, at Herlitz' salg af Parker-produkter gennemsnitligt androg (...) ECU pr. år i tiden fra den 1. marts 1987 til den 28. september 1989, svarer den pålagte bøde til (...) % af dette beløb. Dette er ifølge sagsøgeren en uforholdsmæssig stor procentdel, når det tages i betragtning, at selskabet i 1987 gennemførte et omfattende program med henblik på at sikre overholdelsen af konkurrencereglerne, som selskabet herefter har fulgt op.
- 89 Kommissionen har anført, at den pålagte bøde ikke er urimelig i forhold til den fastslåede overtrædelse. Kommissionen har herved henvist til, at Parker's omsætning på verdensplan var på lidt over (...) ECU, således at bøden ikke kunne overstige (...) ECU. Den bøde på 700 000 ECU, som er pålagt Parker, udgør (...) % af selskabets omsætning i Fællesskabet, (...) ECU, og (...) % af omsætningen på det tyske marked, (...) ECU. I sammenligning med andre sager vedrørende eksportforbud (Pioneer, Toshiba, Dunlop) udgør den pålagte bøde en væsentlig lavere procentsats af omsætningen vedrørende de af overtrædelsen omfattende produkter.

- 90 Endvidere har Kommissionen anført, at der i 24. betragtning er redegjort for, hvorfor Parker er blevet behandlet mildere. For det første traf Parker foranstaltninger med henblik på at fjerne eksportforbuddet så godt som umiddelbart efter, at Kommissionens tjenestemænd havde afsløret det. Endvidere var Parker meget samarbejdsvillig under undersøgelserne, og endelig har Parker udarbejdet et detaljeret program med henblik på at sikre overholdelsen af konkurrencereglerne.
- 91 Det er derfor Kommissionens opfattelse, at det ikke kan gøres gældende, at den optrådte vilkårligt ved fastsættelsen af bøden eller fastsatte denne til et for stort beløb, for den tog hensyn til de formildende omstændigheder i sagen.
- 92 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens praksis, at bøden skal fastsættes på grundlag af omstændighederne i forbindelse med overtrædelsen og dennes grovhed (Domstolens dom af 12.11.1985, sag 183/83, Krupp mod Kommissionen, Sml. s. 3609, præmis 40), og at der ved vurderingen af overtrædelsens grovhed med henblik på bødeudmålingen bl.a. skal tages hensyn til konkurrencebegrænsningernes art (Domstolens tidligere nævnte dom, ACF Chemiefarma mod Kommissionen, præmis 176, og dom af 15.7.1970, sag 45/69, Boehringer mod Kommissionen, Sml. 1970, s. 153, org. ref.: Rec. s. 769, præmis 53).
- 93 Retten finder, at Kommissionen i 24. betragtning til beslutningen har taget hensyn til de for sagsøgeren formildende omstændigheder, navnlig at selskabet samarbejdede fra starten af den administrative procedure, og at det har iværksat et program med henblik på at sikre, at forhandlerne og datterselskaberne overholder konkurrencereglerne.

- 94 Det fremgår derimod af beslutningen, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at omsætningen vedrørende de af overtrædelsen omfattede produkter var forholdsvis beskeden i forhold til Parker's samlede salg. I denne forbindelse bemærkes, at der kan tages hensyn såvel til virksomhedens samlede omsætning, der giver et — om end omtrentligt og ufuldstændigt — indtryk af dens størrelse og økonomiske styrke, som til omsætningen vedrørende de produkter, som er omfattet af overtrædelsen, hvilket kan give et billede af dennes omfang. Det følger heraf, at der ikke må tillægges nogen af de to omsætningstal en betydning, der ikke står i rimeligt forhold til de øvrige forhold, der indgår i vurderingen, og at der derfor ikke kan fastsættes en passende bøde alene på grundlag af en beregning ud fra den samlede omsætning (jf. de tidligere nævnte domme, *Musique diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, præmis 121, og *Krupp mod Kommissionen*, præmis 37).
- 95 Retten finder på grundlag heraf, at den bøde på 700 000 ECU, som er pålagt sagsøgeren, ikke er rimelig, navnlig når henses til den ringe del af omsætningen, som overtrædelsen vedrører. Med hjemmel i sin fulde prøvelsesret nedsætter Retten herefter den Parker pålagte bøde til 400 000 ECU.

Påstanden om erstatning af udgifterne i forbindelse med sikkerhedsstillelse for betaling af bøden

Parternes anbringender

- 96 Kommissionen har anført, at påstanden om erstatning af de udgifter, Parker har afholdt i forbindelse med sikkerhedsstillelse for betaling af bøden, bør afvises, idet Retten ikke er kompetent til at pådømme en sådan påstand i forbindelse med prøvelse af en retsakts lovlighed i henhold til EØF-traktatens artikel 173 (jf. *Domstolens dom af 24.6.1986, sag 53/85, AKZO Chemie mod Kommissionen*, Sml. s. 1965).

- 97 Sagsøgeren har i replikken anført, at Retten i henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 1, skal træffe afgørelse om sagens omkostninger, og i henhold til procesreglementets artikel 91, litra b), kan nødvendige udgifter, som parterne har afholdt med henblik på sagens behandling, kræves erstattet. Ifølge sagsøgeren må de udgifter, selskabet har afholdt i forbindelse med sikkerhedsstillelse for betaling af bøden i form af en bankgaranti, anses for sådanne udgifter, og selskabet kan ikke tiltræde argumentet om, at den part, som anlægger sag til prøvelse af en bøde, kan undgå yderligere omkostninger ved ikke at etablere en bankgaranti.
- 98 Kommissionen har i duplikken anført, at der ikke i forbindelse med et søgsmål til prøvelse af en beslutning om pålæggelse af en bøde kan tages stilling til, om sagsøgerens omkostninger i forbindelse med sikkerhedsstillelse for betaling af bøden kan anses for udgifter, som kan kræves erstattet, idet der vil kunne tages stilling hertil under en senere tvist om fastsættelse af sagens omkostninger. Ifølge Kommissionen fremgår det af Domstolens kendelse af 20. november 1987 (sag 183/83, Krupp mod Kommissionen, Sml. s. 4611), at de omhandlede udgifter i hvert fald ikke kan anses for udgifter, som er afholdt »med henblik på sagens behandling«, jf. procesreglementets artikel 91, litra b).

Rettens bemærkninger

- 99 Det bemærkes, at det ikke af stævningen kan udledes, hvilke søgsmålsgrunde sagsøgeren påberåber sig til støtte for påstanden om erstatning af udgifterne i forbindelse med etablering af bankgarantien.

- 100 For så vidt angår denne påstand opfylder stævningen således ikke de minimumskrav, der stilles i artikel 19 i statuten for EØF-Domstolen og i procesreglementets artikel 44, stk. 1, litra c), for at en sag kan antages til realitetsbehandling. Denne påstand må derfor afvises.
- 101 Endvidere bemærkes, at de udgifter, sagsøgeren har afholdt for at stille en bankgaranti, ifølge Domstolens praksis (jf. den anførte kendelse af 20.11.1987, Krupp mod Kommissionen) ikke kan anses for udgifter, der er afholdt med henblik på sagens behandling. Under alle omstændigheder ville sagsøgerens påstand om erstatning af de udgifter, selskabet har afholdt i forbindelse med etablering af bankgarantien, derfor ikke kunne tages til følge, for så vidt den støttes på procesreglementets artikel 91, litra b).

Sagens omkostninger

- 102 Ifølge procesreglementets artikel 87, stk. 3, første afsnit, kan Retten fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter. Da begge parter til dels har tabt, finder Retten, at hver part bør bære sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RET TEN (Første Afdeling)

- 1) Den bøde, der ved artikel 2 i Kommissionens beslutning 92/426/EØF af 15. juli 1992 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/32.725 — Viho/Parker Pen) er pålagt sagsøgeren, nedsættes til 400 000 ECU.
- 2) I øvrigt frifindes sagsøgte.
- 3) Hver part bærer sine omkostninger.

Schintgen

García-Valdecasas

Kirschner

Vesterdorf

Bellamy

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. juli 1994.

H. Jung

R. Schintgen

Justitssekretær

Afdelingsformand